

Sanja Cvetnić

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek za povijest umjetnosti

Faculty of Humanities
and Social Sciences,
University of Zagreb,
Department of Art History

Ivana Lučića 3,
Zagreb, Hrvatska

Prethodno priopćenje
Preliminary communication

scvetnic@ffzg.hr
orcid.org/0000-0002-0529-5229

UDK / UDC:
069(497.5 Visovac):75.046

DOI:
10.17685/Peristil.61.4

Primljeno / Received:
15. 9. 2018.

Prihvaćeno / Accepted:
16. 11. 2018.

*Dvanaestogodišnji Isus
i Marija u suzama
prema Kloviću (Thomassinu)
i Pavonin *Ecce Homo*
prema Reniju (Van Melaru)
na Visovcu*

*Jesus at the Age of Twelve and Weeping Virgin
after Clovio (Thomassin) and
Pavona's *Ecce Homo* after Reni (Van Melar)
in Visovac Collection*

APSTRAKT

U franjevačkom samostanu na Visovcu nalazi se nekoliko slika za čiji su nastanak bile presudne grafike kao predlošci. Uz osvrt na profil visovačke slikarske zbirke, ovdje su objavljeni bakrorezi Philippea Thomassina, nastali prema crtežima Jurja Julija Klovića kao predlošci za slike *Dvanaestogodišnji Isus* i *Marija u suzama* te *Ecce Homo* Adriana van Melara prema Guidu Reniju kao uzor za sliku Francesca Pavone.

KLJUČNE RIJEČI

Visovac, Juraj Julije Klović, Philippe Thomassin, Adrian van Melar, Francesco Pavona, Guido Reni

ABSTRACT

The collection of the Franciscan convent on the island of Visovac holds several paintings executed after printed models. Besides giving an overview of the Visovac collection, the paper discusses Philippe Thomassin's engravings after Giorgio Giulio Clovio as models for paintings *Jesus at the Age of Twelve* and *Weeping Virgin*, and Adrian van Melar's *Ecce Homo* after Guido Reni as the model for a painting by Francesco Pavona.

KEYWORDS

Visovac, Giorgio Giulio Clovio, Philippe Thomassin, Adrian van Melar, Francesco Pavona, Guido Reni

- 1 Kopija prema bakrorezu Philippea Thomassina prema crtežu Jurja Julija Klovića, *Dvanaestogodišnji Isus* (u relikvijaru), Visovac, Muzejska zbirka franjevačkoga samostana (foto: Sanja Cvetnić)

Copy after Philippe Thomassin's engraving after a drawing by Giorgio Giulio Clovio, *Jesus at the Age of Twelve* (in a reliquary), Visovac, Franciscan Convent Museum Collection (photo: Sanja Cvetnić)

- 2 Kopija prema bakrorezu Philippea Thomassina prema crtežu Jurja Julija Klovića, *Marija u suzama* (u relikvijaru), Visovac, Muzejska zbirka franjevačkoga samostana (foto: S. Cvetnić)

Copy after Philippe Thomassin's engraving after a drawing by Giorgio Giulio Clovio, *Weeping Virgin* (in a reliquary), Visovac, Franciscan Convent Museum Collection (photo: S. Cvetnić)

Franjevački samostan Majke od Milosti i crkva Gospe Visovačke na otočiću Visovcu kraj Skradina posjeduje vrlo zanimljivu zbirku od pedesetak slika, mnoge od kojih su iz *settecenta*, iz vremena kada su opremani dograđena crkva i samostan.¹ Slikarska baština otočića na rijeci Krki zavrijedila je pozornost zbog djela vezanih za čašćenje Gospe Visovačke i oltarnih pala,² ili pak veza gvardijana, pisca i graditelja fra Tome Babića i djelatnosti Giovannija Battiste Augustija Pitterija,³ što su sve potvrde srodnosti stilskih i ikonografskih značajki sa slikarskom baštinom franjevačkih provincija kojima je visovački samostan pripadao do 1735. godine (Bosna Srebrena) ili sada pripada (Presvetoga Otkupitelja, do 1743. godine zakratko imenovana sv. Kaja pape i mučenika).⁴ U stručnoj javnosti visovačka je slikarska zbirka najpoznatija zahvaljujući dvjema starijim slikama: iz Šibenika prenesenoj *Bogorodici s Djetetom na prijestolju*, što ju je Grgo Gamulin (1963.) pripisao renesansnom

velikanu Jurju Čulinoviću, domaćem sinu rodom iz Skradina, te slici *Sv. Franjo Asiški u molitvi*, koju je (re)atribuirao Radoslav Tomić (1993.), odnosno, u njoj prepoznao varijantu iz atelijera Bernarda Strozzijsa.⁵

U suzvučju s franjevačkom duhovnošću, u zbirci su – uz slike s ikonografijom Kristove muke te sv. Franje Asiškoga – najčešće „tridentske ikone“, odnosno prikazi čašćenih i često umnažanih Bogorodičinih *imagines*. Od nekolicine kopija proslavljenih djela – primjerice, Sassoferratove *Bogorodice u molitvi* ili Tizianove kasne *Sv. Marije Magdalene* iz Sankt Peterburga – najzanimljiviji su minijturni portreti *Dvanaestogodišnji Isus* (sl. 1)⁶ i *Marija u suzama* (sl. 2)⁷ u okvirima s moćima i voštanim uresima, označenima u postavu kao: „Kućni relikvijari-moćnici, kraj XVIII. stoljeća“. Meko i pastelno slikani *Dvanaestogodišnji Isus* (sl. 3) i *Marija u suzama* (sl. 4) nastali su prema crtežima Jurja Julija Klovića (Grizane,

- 3 Kopija prema bakrorezu Philippea Thomassina prema crtežu Jurja Julija Klovića, *Dvanaestogodišnji Isus* (u relikvijaru), Visovac, Muzejska zbirka franjevačkoga samostana (foto: S. Cvetnić)

Copy after Philippe Thomassin's engraving after a drawing by Giorgio Giulio Clovio, *Jesus at the Age of Twelve* (in a reliquary), Visovac, Franciscan Convent Museum Collection (photo: S. Cvetnić)

- 4 Kopija prema bakrorezu Philippea Thomassina prema crtežu Jurja Julija Klovića, *Marija u suzama* (u relikvijaru), Visovac, Muzejska zbirka franjevačkoga samostana (foto: S. Cvetnić)

Copy after Philippe Thomassin's engraving after a drawing by Giorgio Giulio Clovio, *Weeping Virgin* (in a reliquary), Visovac, Franciscan Convent Museum Collection (photo: S. Cvetnić)

1498.–Rim, 1578.), odnosno, prema bakrorezima Philippea Thomassina (Troyes, 1562. – Rim, 1622.) koji su tu Klovićevu invenciju globalno raširili (sl. 5, sl. 6).⁸ Slikar Jean Turpin, Thomassinov svak i poslovni drug, bio je izdavački supotpisnik oba bakroreza: „Phil. Th. et Jo. Turp. socij. excud.“ (na *Dvanaestogodišnjem Isusu*), odnosno: „Ph. Th. et Io. Thurp. socij ex.“ (na *Mariji u suzama*), a Klović je naveden na obje grafike: „Don Iulio Clovio Inuen.“ Za njih su Thomassin i Turpin imali dozvolu izdavanja na deset godina (suradnja im je trajala od 1588. do 1602. godine), a na *Dvanaestogodišnjem Isusu* naveden je i papa Siksto V. Peretti, koji je tisak dozvolio: „Cum priuil: S. mi D. N. Sixti PP. V. g. an. X“. Godine 1590. Thomassin je zapao u nevolje, a nakratko i u zatvor, pa Edmont Bruwaert navodi kraj 1589. godine kao vrijeme izdavanja dviju grafika.⁹ Širenje invencije bilo je toliko brzo i uspješno da su već koju godinu nakon izdanja bakroreza meksički *amantecas*, umjetnici

koji su izrađivali slike od perja kanarinaca, ibisa, papagaja, američkoga kosa i drugih ptica, prema njima izradili dva pernata mozaika – Juan Cuiris prenio je tom tehnikom *Mariju u suzama*, a Juan Bautista *Dvanaestogodišnjega Isusa* – a potom su, opet brzo, iz Meksika (vjerojatno *via Španjolska*) prispjele u zbirku Rudolfa II. Habsburškoga († 20. siječnja 1612.) i tako u Kunsthistorisches Museum u Beču, gdje se sada nalaze.¹⁰ Identitet meksičkih umjetnika utvrđen je potpisima podno prizora: „Ioan Bapt: me Fecit Michuac“ (*Dvanaestogodišnji Isus*) i „IVANES CVIRIS FECIT MECHIVAC“ (*Marija u suzama*), na mjestu gdje su na Thomassinovoj grafici bili upisani podaci o inventoru, izdavačima te pravima, a zbog srodnosti mozaika i bakroreza te podudarnosti dimenzija moguće je da su perje nanosili izravno na grafiku.¹¹

Visovačka zbirka, međutim, posjeduje i djela koja su u nju unijela značajke mletačkoga rokoka i – ponovno – druge poveznice od onih granica

- 5 Philippe Thomassin prema crtežu Jurja Julija Klovića, *Dvanaestogodišnji Isus*, 1589. (izvor: <https://colonialart.org/archives/locations/austria/stadt-wien/kunsthistorisches-museum#c407a-407b>)

Philippe Thomassin after a drawing by Giorgio Giulio Clovio, *Jesus at the Age of Twelve*, 1589 (source: <https://colonialart.org/archives/locations/austria/stadt-wien/kunsthistorisches-museum#c407a-407b>)

provincija. Njihovi autori cijenjeni su portretisti europskih dvorova, premda se ovdje javljaju slikama koje su vjerojatno namijenjene tržištu glasnog dopadljivih vizualnih poticaja za privatnu pobožnost, poput *Bogorodice s Djetetom* pripisane Jacopu Amigoniju¹² ili *Ecce Homo* (sl. 7)¹³ koji nosi zapis na poledini: „Francesco Pauona Fecit / Anno 1772.“ Od šezdesetih godina 20. stoljeća i temeljne studije Mercedes Precerutti Garberi *Profilo di Francesco Pavona* (1962.)¹⁴ povijest umjetnosti polako oblikuje opus te kronologiju života i rada furlanskoga umjetnika Francesca Pavone (Udine, 1685. – Venecija, 1773.).¹⁵ Osim mekoće Pavonina kista i kolorita, važnost je toga djela iz visovačke zbirke u dataciji jer pridonosi uspostavi kronologije umjetnikova opusa, ali i zbog odabira predloška. Renijeva invencija *Krista okrunjena trnovom krunom*, zabilježena u opusu bolonjskoga slikara, bila je Pavonin uzor za visovačku sliku, vjerojatno posredstvom grafike.

- 6 Philippe Thomassin prema crtežu Jurja Julija Klovića, *Marija u suzama*, 1589. (izvor: <https://colonialart.org/archives/locations/austria/stadt-wien/kunsthistorisches-museum#c406a-406b>)

Philippe Thomassin after a drawing by Giorgio Giulio Clovio, *Weeping Virgin*, 1589 (source: <https://colonialart.org/archives/locations/austria/stadt-wien/kunsthistorisches-museum#c406a-406b>)

D. Stephen Pepper (1984.) bilježi tri inačice baš ovoga Renijeva rješenja: *Krist okrunjen trnovom krunom* u ovalnom formatu (samo glava) iz 1617./1618. godine u Galleriji Nazionale d'Arte Antica u Rimu (Galleria Corsini), *Raspeti* (cijeli lik) na glavnom oltaru bazilike San Lorenzo in Lucina u Rimu iz 1637./1638. godine te na još jednoj slici *Krist okrunjen trnovom krunom* iz 1633./1634. godine – ponovno prikazan samo glavom i u ovalnom formatu – a nalazi se u Detroit Institute of Art.¹⁶ Kod Renija prizor nije, doduše, *Ecce Homo* kao kod Pavone, jer potpuna nagost vidljivoga dijela poprsja i uzdignute ruke na Renijevim ovalima u Rimu i Detroitu otkrivaju ih kao detalje Raspetoga, upravo kao što je to oltarna pala u bazilici San Lorenzo in Lucina u Rimu. Mladenačka oslonjenost na bolonjske uzore, upijene posredstvom učitelja Giulija Quaglia, visovačkom je slikom potvrđena kao Pavonin uzor do kraja života i stvaralaštva,¹⁷ dakle, i nakon što je

- 7 Francesco Pavona, *Ecce Homo*, 1772., Visovac, Muzejska zbirka franjevačkoga samostana (foto: S. Cvetnić)

Francesco Pavona, *Ecce Homo*, 1772, Visovac, Franciscan Convent Museum Collection (photo: S. Cvetnić)

- 8 Adrian van Melar, *Ecce Homo*, oko 1650.-1667., © New York, The Metropolitan Museum of Art

Adrian van Melar, *Ecce Homo*, c. 1650-1667, © New York, The Metropolitan Museum of Art

stekao slavu „kao vrsan portretist u pastelu, koji djeluje ne samo u brojnim talijanskim gradovima već i u Portugalu, Španjolskoj i Njemačkoj.“¹⁸ Jedan od desetaka grafičkih prijenosa Renijeve Krista je i bakrorez *Ecce Homo* (sl. 8)¹⁹ flamanškoga grafičara Adriana van Melara (Antwerpen, 1633. - 1667.), koji je objavio Cornelis Galle II. (Antwerpen, 1615.-1678.). On ponavlja ovalni format Renijevih slika *Krist okrunjen trnovom krunom* iz Rima i Detroita, što Pavona mijenja u pravokutni format. Uz razliku u impostaciji u odnosu na Renijeve *Raspete* (*Raspeti* u San Lorenzo in Lucina te *Krist okrunjen trnovom krunom* u Galleria Corsini i Detroit Museum of Art), Van Melarov bakrorez i Pavonina slika dijele naslijeđena otvorena usta (neuobičajena za ikonografski opis *Ecce Homo*) te unose detalj plašta o kojem pišu evanđelisti (osim Luke), a kojim je prije Raspeća Krist pogrdno zaogrnut kao kralj, potom i okrunjen trnovom krunom po kojoj su

mučitelji udarali trskom, motiv koji prikazuje Pavona (*Mt* 27, 27-31; *Mk* 15, 16-20; *Iv* 19, 2-3). Slikarska djela na Visovcu iznenađuju međunarodnim vezama kojima su slike i njihovi predlošci isprepleteni, posebno neočekivano za minijature prema Klovićevim invencijama u kojima veze dosežu i međukontinentalne razmjere. Važnosti i vrijednosti zbirke koja je prepoznata zahvaljujući djelima pripisanima Čulinoviću i Strozziyu, pridonose i imena koja hrvatska slikarska baština drugdje ne bilježi (Amigoni, Pavona) te utjecaji umjetničkih velikana koji se mogu razabrati kroz predloške (Juraj Julije Klović, Guido Reni).

BILJEŠKE

- 1 Usp. FRA JOSIP ANTE SOLDI, *Samostan Majke od Milosti na Visovcu*, (ur.) Miroslav Ivić, Šime Samac, Visovački zbornik: zbornik radova Simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu (1445.-1995.) 2.-4. listopada 1996., Split, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja; Visovac, Franjevački samostan, 1997., 29-102 (73-85); ZDRAVKO ŽIVKOVIĆ, *Prilog poznavanju graditeljskog razvoja kompleksa franjevačkog samostana i crkve na Visovcu*, (ur.) Miroslav Ivić, Šime Samac, Visovački zbornik: zbornik radova Simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu (1445.-1995.) 2.-4. listopada 1996., Split, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja; Visovac, Franjevački samostan, 1997., 343-351.
- 2 Usp. ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ, *Kult gospe Visovačke na slikama*, (ur.) Miroslav Ivić, Šime Samac, Visovački zbornik: zbornik radova Simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu (1445.-1995.) 2.-4. listopada 1996., Split, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja; Visovac, Franjevački samostan, 1997., 119-131; RADOSLAV TOMIĆ, *O slikama u crkvi i samostanu na Visovcu*, (ur.) Miroslav Ivić, Šime Samac, Visovački zbornik: zbornik radova Simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu (1445.-1995.) 2.-4. listopada 1996., Split, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja; Visovac, Franjevački samostan, 1997., 133-138; RADOSLAV TOMIĆ, *Samostan na Visovcu i njegove umjetnine*, (ur.) Ivo Babić, Visovac - zipka serafina, Split, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja; Visovac, Franjevački samostan, 1997., 104-123.
- 3 Usp. RADOSLAV TOMIĆ, *Toma Babić i likovne umjetnosti*, Alojz Jembrih (ur.), Zbornik o Tomi Babiću. Zbornik radova sa znanstvenog skupa „Fra Toma Babić i njegovo vrijeme“, Skradin - Visovac, 26.-27. listopada 2001., Šibenik, Gradska knjižnica Juraj Šižgorić; Zagreb, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2002., 205-211; RADOSLAV TOMIĆ, *Slikar Giovanni Battista Augusti Pitteri u Dalmaciji*, Zagreb, Barbat, 2002., 30, 37-38, 96-99.
- 4 Samostan je zadržao novicijat koji je imao i u provinciji Bosni Srebrenoj pa se posljednjem poučna uloga slika čitljiva u ikonografskim odabirima može promotriti i u tom okviru. Usp. FRA STIPAN (STJEPAN) ZLATOVIĆ, *Franovci države presvet. Otkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*, Zagreb, Knjigotiskara i litografija C. Albrechta, 1888., 55.
- 5 Slika pripisana Čulinoviću tada se nalazila u franjevačkom samostanu sv. Lovre u Šibeniku. Usp. GRGO GAMULIN, *Dvije hipoteze za Jurja Čulinovića*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, XV, 1, Split (1963.), 46-56 (sl. 11-18). Prije sadašnje opravdane atribucije, Strozijeva slika bila je pripisana školi španjolskoga baroka pa Strozijevu učeniku Ermanu Stroiffnju. Usp. RADOSLAV TOMIĆ, *Dva djela iz ostavštine Gašpara Kraljeta u crkvi sv. Antuna Opatu u Velom Lošnju*, (ur.) Nina Kudiš, Marina Vicelja, Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Opatiji u svibnju 1992. posvećenog djelu prof. dr. Radmile Matejčić, Rijeka, Sveučilište u Rijeci, Pedagoški fakultet, 1993., 277-285 (281-283).
- 6 Razni materijali i tehnike, slika na bakru, 6 × 4,5 cm (cjelina 22,2 × 17,5 cm). Djelomice vidljiv natpis: „QVID EST QVOD ME QVAEREBATIS NESCIEBATIS QVIA IN HIS QVAE P[AT]RIS MEI SVNT, OPORTET ME ESSE?“, kao i onaj u ovalnom traku oko Marije (koji mu zapravo prethodi) upućuju na Lukino evanđelje i kratki dijalog između Majke i Sina nakon što se izgubio u Hramu (treća Marijina žalost prema viđenju Brigite Švedske): „Kad ga ugledaše, zapanjiše se, a majka mu njegova reče: Sinko, zašto si nam to učinio? Gle otac tvoj i ja žalosni smo te tražili. A on im reče: Zašto ste me tražili? Niste li znali da mi je biti u onome što je Oca mojega? Oni ne razumješe riječi koju im reče. I side s njima, dode u Nazaret i bijaše im poslušan.“ (Lk 2, 41-51). Podvukla Sanja Cvetnić.
- 7 Razni materijali i tehnike, slika na bakru, 6 × 5 cm (cjelina 22,2 × 17,5 cm). Djelomice vidljiv natpis: „FILI QVID FECISTI NOBIS SIC? ECCE EGO ET PATER TVVS DOLENTES QVAEREBAMVS TE“.
- 8 Bakrorezi, 255 × 191 mm (Isus), 259 × 192 mm (Marija). „[...] nastali su vjerojatno oko 1590. u Rimu, zacijelo prema crtežima iz Klovićeve ostavštine, koji su dospjeli u ruke Thomassina i Turpina.“ MILAN PELC, *Juraj Julije Klović u grafici*, Zagreb, Kabinet grafike HAZU, 1998., 106-109 (108; kat. 30, 31, reproducirani bakrorezi iz Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Kupferstich-Kabinett).
- 9 „Philippe passa la fin de 1589 à graver les 21 planches d'une Vie de la Sainte Vierge qu'il dédia à celle religieuse [de Saint-Benoît]. Entre temps, il reproduisait de Ventura Salimbeni une Fuite en Égypte et il ajoutait au stock du magasin un Jésus et une Marie, d'après Jules Clovis. Le nom de la maison devenait Ph. Th. Ia. Turp. socij exe.“ EDMOND BRUWAERT, *La vie et les oeuvres de Philippe Thomassin graveur troyen, 1562-1622*, Troyes, P. Nouel & J. L. Paton Réunies, 1914., 26.
- 10 Reproducirano u: DONNA PIERCE, ROGELIO RUIZ GOMAR, CLARA BARGELLINI, *Painting a New World: Mexican art and life 1521-1821*, Denver, Denver Art Museum, 2004., 102-105. O mozaicima od perja usp. LEAH R. CLARK, „Collecting the world: art, nature and representation“, (ur.) Kathleen Christian, Leah R. Clark, *Art and Its Global Histories: European Art and the Wider World 1350-1550*, Manchester, Manchester University Press, 2017., 101-131 (118-121).
- 11 „The close similarity in the dimensions of the engravings and feather paintings suggests the feathers may have been applied directly onto the prints. The engravings measure 255 × 191 and 259 × 192 millimetres, while the feather paintings executed, over copper supports, both measure 254 × 192, so that the difference between the pairs is slight - only one to five millimetres in height and some eight to ten millimetres in width.“ DONNA PIERCE, ROGELIO RUIZ GOMAR, CLARA BARGELLINI (bilj. 10), 104. „Michuach“, odnosno „Mehivac“, naveden u potpisu odnosi se na Michoacán, područje (sada federalna savezna država) na zapadu Meksika, koje izlazi na Tih ocean (Pacifik).
- 12 Usp. SANJA CVETNIĆ, ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ, *Prijedlog za Jacopa Amigonija (Bogorodica s Djetetom) na Visovcu*, Ars Adriatica, 8, Zadar (2018.), 107-116.
- 13 Ulje na bakrenom limu; 79 × 37,1 cm. Reproducirano u: RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 2, 1997.), 117, 119 (reprodukcija).
- 14 Usp. MERCEDES PRECERUTTI GARBERI, *Profilo di Francesco Pavona*, Commentari: rivista di critica e storia dell'arte, 2, Rim (aprile-giugno 1962.), 128-144.
- 15 Godine rođenja i smrti različito su navodene (oko 1692. rođenje, a smrt nakon 1777.), a ovdje su preuzeti rezultati arhivskih istraživanja objavljenih u: LIDIA DA LIO, *Francesco Pavona: note per l'aggiornamento del suo catalogo*, (ur.) Ferdinand Šerbelj, Barok na Goriškem - Il Barocco nel Goriziano, Nova Gorica, Goriški muzej, Grad Kromberg; Ljubljana, Narodna galerija, 2006., 421-433.
- 16 Reproducirano u: D. STEPHEN PEPPER, *Guido Reni: A complete catalogue of his works with an introductory text*, New York, New York University Press, 1984., 235 (kat. 56), 237 (kat. 62), 270 (kat. 146A).
- 17 „Fu dunque con allunnato condotto accanto a Giulio Quaglio che Pavona assimilò gli apporti della scuola emiliana, di cui le influenze specificamente riconducibili a Marcantonio Franceschini e a Carlo Cignani (mediatori a loro volta della lezione correggesca e reniana), filtrate attraverso gli insegnamenti del maestro intelvelese, presero il suo

personalissimo stile, riconoscibile dal costante controllo esercitato sulla forma, proprio di quel gusto accademico di derivazione bolognese.“ LIDIA DA LIO (bilj. 15), 422.

- 18 RADOSLAV TOMIĆ (bilj 2, 1997.), 117.
- 19 Bakrorez, 429 × 306 mm; natpis na iluzioniranoj traci „RESCIPICE IN FACIEM CHRISTI TVI“, a u dnu su potpisi, lijevo: „Adr. Melar Sc.“ i desno: „C. Galle exc.“. New York, Metropolitan Museum of Art. U istoj se zbirci čuva i drugi bakrorez, par ovomu: *Bogorodica Žalosna*, bakrorez, 432 × 307 mm. Natpis ispod ovalnoga prizora Bogorodice u desnom poluprofilu ispisan je, također, na iluzioniranoj traci: „ANTE TE OMNE DESIDERIVM MEVM“, a potpisi grafičara i izdavača istoga su oblika i smještaja kao na bakrorezu *Ecce Homo*. Rješenja svetačkih „portreta“ i natpisi otkrivaju namjenu privatne pobožnosti jer sadrže vizualni i tekstualni poziv na sućutnu meditaciju i molitvu. Usp. FRANCESCA CANDI, *D'après le Guide. Incisioni seicentesche di Guido Reni*, Bologna, Fondazione Federico Zeri, 2016., 190, 196.

REFERENCES

- EDMOND BRUWAERT, *La vie et les oeuvres de Philippe Thomassin graveur troyen, 1562-1622*, P. Nouel & J. L. Paton Réunies, Troyes, 1914.
- FRANCESCA CANDI, *D'après le Guide. Incisioni seicentesche di Guido Reni*, Bologna, Fondazione Federico Zeri, 2016.
- LEAH R. CLARK, *Collecting the world: art, nature and representation*, in *Art and Its Global Histories: European Art and the Wider World 1350-1550*, (ed.) Kathleen Christian, Leah R. Clark, Manchester University Press, Manchester, 2017, 101-131.
- SANJA CVETNIĆ, ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ, *Prijedlog za Jacopa Amigonija (Bogorodica s Djetetom) na Visovcu*, *Ars Adriatica*, 8 (2018), 107-116.
- ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ, *Kult gospe Visovačke na slikama*, in: Visovački zbornik: zbornik radova Simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu (1445.-1995.) 2.-4. listopada 1996., (ed.) Miroslav Ivić, Šime Samac, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, Split; Franjevački samostan Visovac, 1997, 119-131.
- LIDIA DA LIO, *Francesco Pavona: note per l'aggiornamento del suo catalogo*, in: *Barok na Goriškem – Il Barocco nel Goriziano*, (ed.) Ferdinand Šerbelj, Goriški muzej, Grad Kromberg, Nova Gorica; Narodna galerija, Ljubljana, 2006, 421-433.
- GRGO GAMULIN, *Dvije hipoteze za Jurja Čulinovića*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, XV/1 (1963), 46-56 (ill. 11-18).
- MILAN PELC, *Juraj Julije Klović u grafici*, Kabinet grafike HAZU, Zagreb, 1998.
- D. STEPHEN PEPPER, *Guido Reni: A complete catalogue of his works with an introductory text*, New York University Press, New York, 1984.
- DONNA PIERCE, ROGELIO RUIZ GOMAR, CLARA BARGELLINI, *Painting a New World: Mexican art and life 1521-1821*, Denver Art Museum, Denver, 2004.
- MERCEDES PRECERUTTI GARBERI, *Profilo di Francesco Pavona*, *Commentari: rivista di critica e storia dell'arte*, 2 (aprile-giugno 1962), 128-144.
- FRA JOSIP ANTE SOLDI, *Samostan Majke od Milosti na Visovcu*, in: Visovački zbornik: zbornik radova Simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu (1445.-1995.) 2.-4. listopada 1996., (ed.) Miroslav Ivić, Šime Samac, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, Split; Franjevački samostan Visovac, 1997, 29-102.
- RADOSLAV TOMIĆ, *Dva djela iz ostavštine Gašpara Kraljeta u crkvi sv. Antuna Opata u Velom Lošinju*, in: *Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Opatiji u svibnju 1992. posvećenog djelu prof. dr. Radmile Matejčić*, (ed.) Nina Kudiš, Marina Vicelja, Sveučilište u Rijeci, Pedagoški fakultet, Rijeka, 1993, 277-285.
- RADOSLAV TOMIĆ, *O slikama u crkvi i samostanu na Visovcu*, in: Visovački zbornik: zbornik radova Simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu (1445.-1995.) 2.-4. listopada 1996., (ed.) Miroslav Ivić, Šime Samac, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, Split; Franjevački samostan Visovac, 1997, 133-138;
- RADOSLAV TOMIĆ, *Samostan na Visovcu i njegove umjetnine*, in: Visovac – zipka serafina, (ed.) Ivo Babić, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, Split; Franjevački samostan, Visovac, 1997, 104-123.
- RADOSLAV TOMIĆ, *Toma Babić i likovne umjetnosti*, in: *Zbornik o Tomi Babiću. Zbornik radova sa znanstvenog skupa „Fra Toma Babić i njegovo vrijeme“*, Skradin – Visovac, 26.-27. listopada 2001., Alojz Jembrih (ed.), Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, Šibenik; Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002, 205-211.
- RADOSLAV TOMIĆ, *Slikar Giovanni Battista Augusti Pitteri u Dalmaciji*, Barbat, Zagreb, 2002.
- ZDRAVKO ŽIVKOVIĆ, *Prilog poznavanju graditeljskog razvoja kompleksa franjevačkog samostana i crkve na Visovcu*, in: Visovački zbornik: zbornik radova Simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu (1445.-1995.) 2.-4. listopada 1996., (ed.) Miroslav Ivić, Šime Samac, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, Split; Franjevački samostan Visovac, 1997, 343-351.
- FRA STIPAN (STJEPAN) ZLATOVIĆ, *Franovci države presvet. Odkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*, Knjigotiskara i litografija C. Albrechta, Zagreb, 1888.

SUMMARY*Jesus at the Age of Twelve and Weeping Virgin* after Clovio (Thomassin) and Pavona's *Ecce Homo* after Reni (Van Melar) in Visovac Collection

The Visovac Convent Museum Collection consists of some fifty paintings which mostly affirm its belonging to Dalmatian heritage and confirm the predominance of Venetian painters. One of the well-represented painters is Giovanni Battista Augusti Pitteri, author of numerous works in Dalmatian churches and sacral collections, especially in those belonging to the Franciscan Province of the Most Holy Redeemer which comprises the Visovac convent. Still, the Visovac collection includes unexpected highlights painted by artists associated with European court culture, such as Jacopo Amigoni (*Madonna with Child*) and Francesco Pavona (*Ecce Homo* after Adrian van Melar's engraving after Guido Reni), or testimonies of international connections established between paintings and their models, as is the case with small paintings *Jesus at the Age of Twelve* and *Weeping Virgin* placed in their respective reliquaries. The latter two were modelled after Philippe Thomassin's engravings, in turn inspired by drawings by Giorgio Giulio Clovio, stated as *inventor*. The importance and value of the collection, acknowledged mainly through works attributed to Giorgio Schiavone and Bernardo Strozzi, is further increased by names otherwise not present in Croatian artistic heritage (Amigoni, Pavona), as well as through reflections of great masters evident through copies after their models (Giorgio Giulio Clovio, Guido Reni).

Dr. sc. SANJA CVETNIĆ je redovita profesorica na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, gdje je obranila doktorsku disertaciju s temom o slikarstvu 17. stoljeća u Zagrebu. Studirala je u Zagrebu, Bologni (DAMS) i, kao poslijedoktorant, na Sveučilištu u Rochesteru, NY (1999.). Predavala je kao gostujući profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Sarajevu (2005.–2008.) i na Sveučilištu u Veneciji, Ca' Foscari (2015.). U istraživanjima se bavi i objavljuje teme o slikarstvu 17. i 18. stoljeća u Srednjoj Europi i Italiji, o ikonografiji nakon Tridentskoga sabora i o naručiteljima.

SANJA CVETNIĆ, PhD is a Full Professor of Renaissance and Baroque Art at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. She received her PhD (1997) at the same university with the thesis on 17th-century painting in Zagreb. She studied in Zagreb, Bologna (DAMS) and as a post-doctoral researcher at the University of Rochester, NY (1999). As visiting professor she lectured at the University of Sarajevo, Faculty of Philosophy (2005–2008) and University of Venice, Ca' Foscari, (2015). Main topics of her research and publications are painting in Central Europe and Italy of the *Seicento* and *Settecento*, iconography after the Council of Trent and artistic patronage.